

Streszczenie w języku polskim

Dysertacja na temat: „Kolportaż paryskiej „Kultury” w latach 1947-1990” przedstawia sposoby dystrybucji pisma oraz mechanizmy rozwoju szerokiej sieci kolporterskiej, w kontekście przemian politycznych i społecznych w Polsce i na świecie w latach 1947-1990. Jako hipotezę badawczą przyjęto stwierdzenie, że kolportaż paryskiej „Kultury” był fenomenem – zjawiskiem szeroko rozwiniętym, zarówno w Polsce i na świecie. Dzięki temu przyczyniał się do powiększania kręgu odbiorców pisma Jerzego Giedroycia oraz propagowania idei walki słowem o wolność Ojczyzny.

Wartością pracy jest fakt, iż jest ona pionierskim monograficznym ujęciem wspomnianej problematyki, uwzględniającym dotychczasowe badania w tej dziedzinie, ale też nowe, niewykorzystywane jeszcze materiały, takie jak dokumentacja dotycząca przedstawicielstw europejskich i światowych zajmujących się dystrybuowaniem paryskiej „Kultury”.

Dystrybucja pisma do kraju w okresie omawianym w prezentowanej pracy ulegała przeobrażeniom. Najtrudniejszy okres w rozwijaniu kolportażu w Polsce można zaobserwować w latach 50-tych, które zapoczątkowały okres stopniowego ograniczania docierania „Kultury” do kraju. Jerzy Giedroyc wraz z grupą swoich najbliższych współpracowników podejmował wówczas zróżnicowane działania, mające na celu dostarczanie pisma do Polski. Względna swobodę w przepływie wydawnictw emigracyjnych, a więc i „Kultury”, można zaobserwować w krótkim okresie października 1956 r. W następnej dekadzie lat popaździernikowych wyraźnie już zarysowują się trudności w kolportażu pisma do kraju. Taki stan rzeczy był niewątpliwie wynikiem postępującego zaostrzenia cenzury oraz represji, grożących za przemyt literatury emigracyjnej i kontakty z „wrogim ideowo” i „dywersyjnym” ośrodkiem zagranicznym, za jaki uważano podparyską oficynę. Mimo tych trudności pismo nadal docierało do kraju kanałami nielegalnymi, realizowanymi poprzez przemyt, w formie miniatur lub mikrofilmów. Niebagatelne znaczenie miało też – jak już wspomniano o – przesyłanie „Kultury” drogą morską. Ta forma kolportażu była szczególnie doceniana przez Redaktora.

Wysoce represyjny styl działania reżimu wobec Instytutu Literackiego i paryskiej „Kultury” utrzymywał się także w następnym okresie końca lat 60-tych i w latach 70-tych.

Punktami zwrotnymi tego okresu były narodziny niezależnego ruchu wydawniczego, początek stanu wojennego w 1981 r. oraz pierwsze częściowo wolne wybory z czerwca 1989 r.

Niewątpliwie duży wpływ na zmianę skali zjawiska dystrybucji paryskiej „Kultury” miały narodziny niezależnego ruchu wydawniczego, który przyczynił się w pewnym sensie do upowszechnienia miesięcznika nie tylko w kręgach polskiej inteligencji ale także, częściowo, w środowiskach robotniczych.

Realizacji zamierzeń Jerzego Giedroycia i urzeczywistnieniu jego marzeń, o obecności „Kultury” w Polsce, sprzyjały przemiany ustrojowe początku lat 90-tych. Pismo zyskało wówczas swobodę docierania do kraju, co było spowodowane zniesieniem cenzury na mocy ustawy z dn. 11 kwietnia 1990 r. oraz likwidacją Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk.

Był to moment przełomowy ze względu na przekształcenie roli ośrodka w Maisons-Laffitte, który z pozycji inspiratora i mecenasa zajął stanowisko uważnego obserwatora sceny krajowej. Niezwykle istotnym aspektem w badaniach nad zagadnieniem kolportażu paryskiej „Kultury” jest kwestia jej przedstawicielstw w świecie. Taka forma działalności dystrybucyjnej była realizowana przez Polaków – reprezentantów „Kultury”, którzy po wojnie osiedlili się w różnych częściach świata. Dzięki swej aktywnej działalności przyczyniali się do tworzenia rozległej – globalnej sieci czytelników miesięcznika. Wymownym dowodem tego stwierdzenia jest fakt, że pismo Jerzego Giedroycia docierało nawet na Grenlandię. W ten sposób Książę z Maisons-Laffitte, za pomocą swych ambasadorów, realizował ideę podtrzymywania kontaktów z Polską i Polakami, bez względu na miejsce ich osiedlenia.

Postawiona zatem w niniejszej dysertacji hipoteza o fenomenie zjawiska kolportażu paryskiej „Kultury”, w półwieczu działalności Instytutu Literackiego, wydaje się potwierdzona. Taka konstatacja badawcza nasuwa się po analizie źródeł archiwalnych i dostępnych publikacji naukowych badaczy zgłębiających tę i pokrewną problematykę.